

1961 Anayasası Üzerine...

27 Mayıs hareketi eleştirilebilir. Ancak onun ürünü olan 1961 Anayasası'nın getirdiği hukuk devleti kavramını kabul etmek ve demokrasinin korunmasına yönelik evrensel önlemlerin anayasada yer aldığı kabul edilmesi, objektif olmak ve bilime bağlılığın bir gereğidir.

Alev COŞKUN

TBMM'nin açılış oturumunu yöneten geçici başkan **Oktay Ekşi**, yaptığı kısa konuşmada, aynı meclis çatısı altında elli yıl önce en genç üçüncü üye olarak görev yaptığı 1961 Kurucu Meclisi'nin **"Hukuk ve siyaset tarihimizin en demokratik anayasasını yaptığını"** belirtti.

Ekşi, yeni seçilen meclisin de yeni bir anayasa yapma misyonuyla göreve başladığını, yeni anayasanın cumhuriyetin kurucu felsefesine bağlı bir anlayışla ve gerçek bir uzlaşıyla yapılmasını diledi.

Oktay Ekşi'nin bu özlü ve kısa konuşması, ele alınarak yandaş basında sert eleştiriler yapıldı. Kimi köşe yazarları da demokrat görünmek çabasıyla bu eleştiri kervanına katıldılar. Ekşi'nin, 1961 Kurucu Meclisi tarafından **"hukuk ve siyaset tarihinin en demokratik anayasasını"** yaptığı gerçeğini öne sürmesine saldırdılar. Bu anayasanın bir askeri darbe sonucu yaratıldığını, DP'nin askeri bir yönetimle devrilmesini ileriye sürerek konuya başka bir açıdan yaklaşarak eleştirilerde bulundular.

Sosyal bilimlerde, **"sebep sonuç ilişkisi"** son derece önemlidir. Gerçekçi ve hukuka bağlı olan bir nedenle yapılan bir uygulama, hukuka karşı bir durum ve sonuç yaratabilir. Bunun karşısı, hukuk kuralları açısından sakatlıklarla dolu olan bir sebebe dayalı olarak yürütülen bir icraattan evrensel hukuk kurallarına tam bağlı durumlarda ortaya çıkabilir.

27 Mayıs 1960 hareketi sosyal bilimler terazisinin ölçeklerinde tartıldığında, kimi siyaset ve sosyal bilimciler bu hareketi **"anti-demokratik"** bulurlar. Bu hareketi, hak ve özgürlükleri baskı altına alan bir siyasal iktidara karşı insan hakları bildirgesine dayanan ve diktatörlüklere karşı direnme hakkının doğal sonucu olarak gören sosyal ve siyaset bilim-

ciler de vardır.

Bu yazının amacı, on yıllık DP iktidarının demokrasi karşıtı hareketlerini sayıp dökmek değildir. DP kendisine oy vermeyen Kırşehir ilini ilçe ve Kastamonu'nun Abana ilçesini de nahiye yapmıştır. Geçen hafta, **Yılmaz Öz-dil** bu örneği vererek bu mudur demokrasi diyordu... DP'nin olağanüstü yetkilerle donatılmış bir komisyon kurarak basına yasaklar koyması, gazeteleri toplatabilmesi ve kapatması, istediği kişiyi tutuklayabilmesi ve kararlarının hiçbir şekilde itiraz edilememesi, demokrasinin ve hukukla bağdaşabilir mi?

Buna karşın, seçimle iktidara gelen siyasal partilerin her ne yaparlarsa yapsınlar, hukuk dışı davranışlara girseler bile, ancak seçimle iktidardan gidip gitmemeleri siyaset biliminin ve anayasa hukukunun en yakıcı konularından biridir.

Tekrar konumuza dönersek, 27 Mayıs hareketi sonunda seçimle oluşan Kurucu Meclis'in yaptığı 1961 Anayasası'nın evrensel hukuk, çağdaş demokrasi ve insan hakları yönünden çok ileri bir anayasa olduğu bütün dünyaca kabul edilmektedir. 27 Mayıs hareketine karşı olsun ya da olmasın hemen bütün sosyal bilimciler ve hukukçular 1961 Anayasası'nın demokratik niteliklerini kabul etmektedirler.

Demokrasi kuramı

Hiç kuşku yoktur ki, 1961 Anayasası Türklerin tarih boyunca yarattıkları en ileri, hukukun üstünlüğü ilkesine dayanan ve güvence altına alan en demokratik anayasadır. İşte bu nedenle yazımızın başlarında belirttiğimiz sebep sonuç ilişkisinin hiçbir zaman unutulmaması gerekir.

Bu anayasanın çok önemli ilkelerini buradaki kısaca belirtmekte yarar var:

1961 Anayasası demokrasiyi güçlendirdi ve alanını genişletti. **"Siyasal partiler ister muhalefette ister iktidarda olsunlar demokratik siyasal yaşamına vazgeçilmez unsurlarıdır"** kuralını koyarak demokratik alanı genişletmiştir.

İnsan hakları

"İnsan haklarına dayalı devlet" kavramı 1961 anayasası ile Türk siyasal yaşamına girmiştir. Temel haklar ve özgürlükler anayasada geniş olarak yer almış, evrensel bir hak ve özgürlük kuramı, **"bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunulamaz"** ilkesi anayasanın temel felsefesini oluşturan bir esas olarak kabul edilmiştir.

Sosyal hukuk devleti

1961 Anayasası'nın ikinci maddesi ilk kez **"sosyal bir hukuk devleti"**nden söz etmiştir. Türk hukuk ve siyasal alanına ilk kez **"hukuk devleti"** ilkesi girmiştir. Anayasa yasaların anayasaya ve hukuk devleti ilkelerine uygunluğunun yargısal denetimini sağlamak için anayasa mahkemesini oluşturmuştur.

Bağımsız yargı

1961 Anayasası, yüksek yargıçların 65 yaşına dek kendi istemleri dışında emekli edilemeyeceklerini, yargıçların özlük işlerinin bağımsız Yüksek Hâkimler Kurulu'na yürütüleceğini öngörmüştür.

Devlet Planlama Teşkilatı ilk kez anayasaya girmiştir. Anayasa Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına, laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı olduğunu belirtmiş ve bunları güvenceye almıştır.

27 Mayıs hareketi eleştirilebilir. Ancak onun ürünü olan 1961 Anayasası'nın getirdiği hukuk devleti kavramını kabul etmek ve demokrasinin korunmasına yönelik evrensel önlemlerin anayasada yer aldığı kabul edilmesi objektif olmak ve bilime bağlılığın bir gereğidir. 1961 Anayasası Türklerin 150 yılı aşan çağdaşlaşma, uygarlaşma hareketinin hukuk devleti ve demokratikleşme açısından doruklara ulaşıldığı bir hukuksal metindir.